

FIȘA DISCIPLINEI

1. Date despre program

1.1 Instituția de învățământ superior	Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
1.2 Facultatea	Facultatea de Istorie și Filosofie
1.3 Departamentul	Departamentul de Istorie în Limba Maghiară
1.4 Domeniul de studii	Istorie
1.5 Ciclul de studii	Licență
1.6 Programul de studiu / Calificarea	Istorie

2. Date despre disciplină

2.1 Denumirea disciplinei	Paleografie maghiară (I) (HLM1516)						
2.2 Titularul activităților de curs	Dr. Lupescu Mária conferențiar universitar						
2.3 Titularul activităților de seminar	Dr. Lupescu Mária conferențiar universitar						
2.4 Anul de studii	III	2.5 Semestrul	5	2.6. Tipul de evaluare	Colocviu	2.7 Regimul disciplinei	DS

3. Timpul total estimat (ore pe semestru al activităților didactice)

3.1 Număr de ore pe săptămână	3	Din care: 3.2 curs	1	3.3 seminar/laborator	2
3.4 Total ore din planul de învățământ	42	Din care: 3.5 curs	14	3.6 seminar/laborator	28
Distribuția fondului de timp:					ore
Studiul după manual, suport de curs, bibliografie și notițe					25
Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate și pe teren					20
Pregătire seminarii/laboratoare, teme, referate, portofolii și eseuri					20
Tutoriat					20
Examinări					15
Alte activități:					
3.7 Total ore studiu individual		100			
3.8 Total ore pe semestru		42(fizice) + 100(convenționale) = 142			
3.9 Numărul de credite		4			

4. Precondiții (acolo unde este cazul)

4.1 de curriculum	<ul style="list-style-type: none"> este util, dacă anterior studenții au urmat cursul de Limba izvoarelor – limba maghiară
4.2 de competențe	<ul style="list-style-type: none"> cunoașterea limbii maghiare este foarte recomandată este utilă cunoașterea limbii latine

5. Condiții (acolo unde este cazul)

5.1 De desfășurare a cursului	<ul style="list-style-type: none"> este recomandată prezența constantă
5.2 De desfășurare a seminarului/laboratorului	<ul style="list-style-type: none"> prezența în proporție de 70% este obligatorie cunoașterea bibliografiei de seminar este obligatorie

- participare activă

6. Competențele specifice acumulate

Competențe profesionale	<ul style="list-style-type: none"> • asimilarea de cunoștințe conceptuale și de fond • însușirea de metode necesare cunoașterii disciplinei • utilizarea corectă a metodelor în cadrul profesiei • stabilirea faptelor istorice pe baza izvoarelor • competență de transmitere în mod oral și în scris a informațiilor însușite, în limba maternă și într-o limbă străină la alegere
Competențe transversale	<ul style="list-style-type: none"> • utilizarea informațiilor însușite în descrierea unor situații sau evenimente din sfera disciplinelor înrudite cu istoria • analiza, evaluarea și contextualizarea corectă a evenimentelor istorice • analiza și evaluarea studiilor de caz

7. Obiectivele disciplinei (reieșind din grila competențelor acumulate)

7.1 Obiectivul general al disciplinei	<ul style="list-style-type: none"> • Disciplina se adresează studenților de la istorie, precum și studenților de la specializările înrudite cu istoria cum ar fi Arhivistica, Biblioteconomia, Istoria artei. Specialiștilor din aceste domenii este indispensabilă cunoașterea teoretică și practică a prelucrării izvoarelor scrise, pentru care este necesară familiarizarea studenților cu cunoștințe de paleografie și lingvistică • Deoarece în materialul arhivistic folosirea limbii maghiare apare în izvoare cu precădere în perioada premodernă, studenții vor studia cu preponderență izvoare scrise din această perioadă • Un obiectiv important va fi și acela de a-i familiariza pe studenți cu funcționarea acelor instituții care au jucat un rol important în emiterea documentelor în Ungaria și Principatul Transilvaniei. Prin urmare, studenții vor dobândi cunoștințe temeinice legate de cancelaria regală, de cea princiară, de locurile de adevărire, comitate, orașe și târguri, instituții bisericești, dar și scrise de persoane private.
7.2 Obiectivele specifice	<ul style="list-style-type: none"> • Un obiectiv important al disciplinei (care în esență este una foarte practică) îl reprezintă familiarizarea studenților atât din punct de vedere teoretic, cât mai ales practic cu diferitele tipuri de documente (privilegii, donații, cărți regale și princiare, cărți orășenești, scrisori de zălogire, testamente, etc.) • Caracterul practic al cursului este accentuat de faptul că studenții transcriu textele studiate și citite, formulând și câte un regist la fiecare text • Obiectivul final este acela ca studentul să fie capabil să citească, să înțeleagă și să interpreteze textul maghiar din epoca premodernă.

8. Conținuturi

8.1 Curs	Metode de predare	Observații
Tema 1: Introducere	Proiecție, comunicare	

<p>- paleografia ca știință auxiliară; relația dintre scriere și paleografie; istoria paleografiei (relația dintre diplomatică și paleografie, activitatea iezuiților bollandiști și benedictinilor maurini; importanța dezvoltării din secolul al XIX-lea: se desparte paleografia de diplomatică datorită cercetărilor lui Karl T. C. Schönemann, Wilhelm Wattenbach, Ludwig Traube), nașterea paleografiei moderne (în prima jumătate a secolului XX, mai ales datorită contribuției lui István Hajnal)</p>		
<p>Tema 2: Materialul de scris (papyrus, pergamen, hârtie); "războiul" pergamenului și hârtiei pentru întâietate privind producția actelor pe plan local; modurile de satisfacere al utilizării hârtiei: import (italian, german, polonez, turc, austriac) și producție locală; prezentarea ustensilelor de scris.</p>	Proiecție, comunicare	
<p>Tema 3: Relația dintre scriere și paleografie: scrierea maghiarilor (pe scurt despre scrierea runică, mai pe larg despre scrierea latină); legătura dintre atelierile de scris și formele de scris (utilizarea prescurtărilor); producătorii actelor: scribi, notari, persoane private; legătura dintre limba maghiară și scriere; dezvoltarea lingvisticii istorice; rădăcinile fino-ugrice ale limbii maghiare.</p>	Proiecție, comunicare, dezbateri	
<p>Tema 4: Legătura dintre formarea poporului și apariția și dezvoltarea limbii maghiare (prezentarea aceluși proces în urma căreia în marea familie a limbilor urale s-a format o comunitate distinctă cu limbă și cultură proprie, și care s-a deosebit de celelalte "rude" și vecini cu numele de popor maghiar); caracteristicile procesului de desprindere (a ținut mai multe mii de ani, s-a petrecut lent, acesta a condus la problematica periodizării limbii maghiare).</p>	Proiecție, comunicare, dezbateri	
<p>Tema 5: Istoria limbii maghiare; periodizare veche și nouă; prezentarea amănunțită a primei perioade (hotarele cronologice, trăsături caracteristice, condițiile formării sistemului gramatical actual al limbii maghiare); perioadă fără producție istorică scrisă (crește importanța fino-ugricii comparative în reconstituirea perioadei timpurii); influența elementelor străine (cuvinte iranice, turce) în reconstrucția acestei perioade; două întrebări importante: de când cunoaște scrisul poporul maghiar, și cel fel de sisteme de scriere au avut posibilitatea să cunoască maghiarii.</p>	Proiecție, comunicare	
<p>Tema 6: Cea de a doua perioadă a istoriei limbii maghiare, prezentarea acesteia (periodizare), caracteristicile scrisului din perioada sec. X/XI – sec. XIV; influențele străine.</p>	Proiecție, comunicare, analiză de text	
<p>Tema 7: Apariția și răspândirea scrisului maghiar în limba latină; continuarea proceselor de schimbare în evoluția limbii începute anterior; apariția unor tendințe noi și importante; modificările sistemului gramatical.</p>	Proiecție, comunicare, analiză de text	
<p>Tema 8: Prezentarea perioadei codicelor (hotare cronologice: sec. XIV – sec. XVI; apariția primelor "cărți", codice în limba maghiară)</p>	Proiecție, comunicare, analiză de text	
<p>Tema 9: Lărgirea influenței scrierii; subiectul citirii și al interpretării; apariția codicelor scrise de mână în limba maghiară.</p>	Proiecție, comunicare	
<p>Tema 10: Prezentarea perioadei a treia a limbii maghiare (periodizare: de la bătălia de la Mohacs până la Iluminismul maghiar; prezentarea factorilor care au ajutat la amestecul dialectelor; puterea influențelor exterioare – mai ales cel german); accentuarea rolului Reformei și al tiparului.</p>	Proiecție, comunicare	
<p>Tema 11: Începuturile corespondenței în limba maghiară (apariția scrisorilor private, persoanele redactoare, ortografia lor).</p>	Proiecție, comunicare	

Tema 12: Apariția tiparului de carte maghiar; dezvoltarea tipografiilor; răspândirea tiparului și relația dintre curente spirituale din epocă și mișcările eclesiastice din epocă; influența avestora asupra limbii.	Proiecție, comunicare	
Tema 13: Apariția tiparului în mediul maghiar, dezvoltare și răspândire.	Proiecție, comunicare	
Tema 14: Prezentarea schematică a ultimelor perioade ale limbii maghiare (hotare cronologice, statutul limbii, răspândirea variantei vorbite a limbii comune, problematica dezvoltării separate a limbii).	Proiecție, comunicare	
Bibliografie <p>Bak Borbála: “A XVI-XVIII. századi magyar nyelvű források kiadásának kérdései“. <i>Fons</i> 7.1 (2000): 91-137. https://epa.oszk.hu/03300/03304/00019/pdf/EPA03304_fons_2000_01_091-137.pdf</p> <p>Benda Kálmán: “A Magyar Országgyűlési Emlékek sorozat 1607-1790 közti részének szerkesztési és forrásközlési szabályzata”. <i>Századok</i> 108.2 (1974): 436-475.</p> <p>Benkő Loránd: <i>Az Árpád-kor magyar nyelvű szöveg emlékei</i>. Budapest, 1980.</p> <p>Benkő Loránd (szerk.): <i>A magyar nyelv történeti nyelvtana</i>. I-II/1. Budapest, 1991-1992. (Bevezető).</p> <p>Bessenyei József – Horváth Zita – Tóth Péter – Tringli István: <i>Latin – magyar – német paleográfiai szöveggyűjtemény</i>. Budapest, 2006. https://mek.oszk.hu/04800/04866/04866.pdf</p> <p>Bogdán István: <i>Magyarországi hossz és földmértékek a XVI. század végéig</i>. Akadémiai Kiadó, Bp. 1978. https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv4_06/?pg=0&layout=s</p> <p>Bogdán István: <i>Magyarországi űr-, térfogat-, súly- és darabmértékek 1874-ig</i>. Akadémiai Kiadó, Bp. 1991. https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv4_07/?pg=0&layout=s</p> <p>Érszegi Géza: „Paleográfia.” In: Hargittay Emil (szerk.), <i>Filológia: Bevezetés a régi magyar irodalom filológiájába</i>, Budapest, Universitas Könyvkiadó, 1996. 45-58. http://mek.oszk.hu/18000/18020/18020.pdf</p> <p>Fitz József: <i>A magyar nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedeleme története a XV. században</i>. Budapest, 1959.</p> <p>Ila Bálint: “Magánkancelláriai ügyintézés és magánlevéltári rendszer a XVII. sz. első felében”. <i>Levéltári Közlemények</i> 1955: 123–147.</p> <p>Istványi Géza: <i>A magyar nyelvű írásbeliség kialakulása. /A Pázmány Péter Tudományegyetem Történelmi Szemináriumának kiadványai 1. sz. (Oklevél- és Címertani Tanszék)/</i>. Budapest, 1934.</p> <p>Jakó Zsigmond – Radu Manolescu: <i>A latin írás története</i>. Budapest, 1987. (Bevezetés, 6–36.) http://mek.oszk.hu/03200/03226/html/</p> <p>Jakubovich Emil – Pais Dezső (szerk.): <i>Ó-magyar olvasókönyv. /Tudományos gyűjtemény 30./</i>. Pécs, 1929.</p> <p>Kniezsa István: <i>A magyar helyesírás története. /Egyetemi magyar nyelvészeti füzetek/. 2. javított kiadás</i>. Budapest, 1959.</p> <p>Kniezsa István: <i>Helyesírásunk története a könyvnyomtatás koráig</i>. Budapest, 1952, Akadémiai Kiadó, 146–157. p.</p> <p>Molnár József – Simon Györgyi: <i>Magyar nyelvemlékek</i>. 3. javított és bővített kiadás. Budapest, 1980, Tankönyvkiadó.</p> <p>Murvai Olga – Anton Ecaterina: <i>Curs practic de limba veche și paleografie maghiară</i>. București, 2000.</p> <p>Papp László: <i>Magyar nyelvű levelek és okiratok formulái a XVI. században. /Nyelvtudományi értekezések 44. sz./</i>. Budapest, 1964. https://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariKozlemenyek_37/?pg=148&layout=s</p> <p>Szentpétery Imre: <i>Magyar oklevéltan. /A magyar történettudomány kézikönyve II/3./</i>. Budapest, 1930, 83-117, 121-138, 214-222. p.</p> <p>Tarnai Andor: “A magyar nyelvet írni kezdik“. <i>Irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon. /Irodalomtudomány és kritika/</i>. Budapest, 1984. http://mek.oszk.hu/16900/16923/16923.pdf</p> <p>Varjas Béla: “Paleográfiai útmutató 15–17. századi magyar nyelvű kéziratok olvasásához.” In: <i>Bevezetés a régi magyar irodalom filológiájába</i>. Szerk. Hargittay Emil. Universitas, Bp. 1996. (1997) 207–221. p. http://mek.oszk.hu/18000/18020/18020.pdf</p>		
8.2 Seminar / laborator	Metode de predare	Observații

Tema 1: Prezentarea tematicii seminarului, a obligațiilor și modului de desfășurare a seminarului	Informare	
Tema 2: studiu de caz: prezentarea istoriei producerii hârtiei în Transilvania; prezentarea tehnică a procesului de producere a hârtiei (importanța filigranelor în datarea izvoarelor, calitatea hârtiei, circulația hârtiei).	Discuții, prezentarea de referate	
Tema 3: importanța lingvisticii în oferirea de soluții privind originea poporului maghiar; reținerea nespecialiștilor față de constatările lingvisticii.	Discuții, comunicare	
Tema 4: obiectivele periodizării lingvistice; factori de periodizare (aparitia primului monument scris al limbii maghiare, apariția primei traduceri de Biblie, schimbări sociale - schimbări intervenite în comunitatea lingvistică, evenimente istorice); ordinea schimbărilor lingvistice (în comunitate, în situația limbilor și utilizarea lor, în starea și sistemul limbii).	Prezentare de referate	
Tema 5: studiu de caz: scrierea runică a secuilor (monumentele scrierii runice secuiești, caracteristicile interne ale sistemului de scris runic, problematica originii).	Discuții, prezentare de referate	
Tema 6: Prezentarea unor monumente de limbă mai importante I. (dömösi összeírás, a tihanyi összeírás, Registrul de la Oradea, exemple ale literaturii cronistice și ale gestelor, Gyulafehérvári Sorok, a Königsbergi Töredék és Szalagjai, a Marosvásárhelyi Sorok)	Prezentare de referate, citire și transcriere de documente, interpretarea textelor	
Tema 7: Prezentarea unor monumente de limbă mai importante II. (veszprémvölgyi alapítólevél, a tihanyi Alapítólevél, Ómagyar Mária-síralom, Halotti Beszéd és Könyörgés)	Citire și transcriere de documente, interpretarea textelor	
Tema 8: Rolul diferitelor instituții în dezvoltarea scrisului în limba maghiară (cancelaria regală, locurile de adevărire).	Prezentare de referate	
Tema 9: Prezentarea codicelor scrise de mână în limba maghiară (Codicele Jókai, din Viena, München și Apor, Biblia Husită).	Prezentare de referate, analiză de texte	
Tema 10: formarea limbii literare, se lărgeste aria de răspândire a folosirii limbii maghiare; rolul laicilor școliți și al diacilor în formarea limbii comune scrise; ortografia perioadei.	Discuții, citire și transcriere de texte, interpretare	
Tema 11: Genul scrisorii, forme de documente, arhive personale.	Discuții, citire de texte, interpretare	
Tema 12: Ortografia primelor tipărituri maghiare timpurii (rolu hotărâtor al lui János Sylvester și Mátyás Dévai Bíró); trăsătura specifică a ortografiei acestei perioade potrivit căreia se dezvoltă în concordanță cu confesiunea tipografului (ortografie protestantă și catolică).	Citire și transcriere de texte, interpretare	
Tema 13: Personalități ale tipografiei maghiare – prezentarea tipografilor și al ateleierelor deținute (Caspar Heltai - Cluj, 1550, Gál Huszár - Magyaróvár, 1558 apoi Kosice, Debrecen, Rafael Hoffhalter - Debrecen, Oradea, Alba Iulia).	Prezentare de referate, analiză de texte	
Tema 14: influența revoluției informatice asupra limbii (scade rolul dialectelor, devine comună bilingvismul, se îmbogățește considerabil comunicarea scrisă și orală, crește foarte mult volumul informării în masă, crește ”scrierea limbii vorbite” (sms, chatt).	Discuții, dezbateri	
Bibliografie		
Bárczi Géza: <i>A tihanyi apátság alapítólevele mint nyelvi emlék.</i> /Nyelvészeti tanulmányok 1/. Budapest, 1951.		

- Benkő Loránd: *Az ómagyar nyelv tanúságtétele. Perújítás Dél-Erdély korai Árpád-kori történetéről. /Társadalom- és Művelődéstörténeti Tanulmányok 29/*. Budapest, 2002, MTA Történettudományi Intézete, 9-16. p.
- Györffy István – Harmatta János: “Rovásírásunk az eurázsiai írásfejlődés tükrében”. In: Kovács László, Veszprémy László (szerk.): *Honfoglalás és nyelvészet*. Budapest, 1997, Balassi Kiadó, 145–162. p.
- Hadrovics László: *A magyar Huszita Biblia német és cseh rokonsága. /Nyelvtudományi Értekezések 138. sz./*. Budapest, 1994, Akadémiai Kiadó, 7–16. p.
- Hegedűs Attila – Papp Lajos (szerk.): *Középkori leveleink (1541-ig). /Régi magyar levéltár 1./*. Budapest, 1991, Tankönyvkiadó.
<http://mek.oszk.hu/17600/17642/17642.pdf>
- Jakó Zsigmond: “Filigrane transilvănene din secolul al XVI-lea”. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Series Historia* 13.1 (1968): 3-19.
- Idem: “Az erdélyi papírmalmok feudalizmus kori történetének vázlata”. *Levéltári Közlemények* 60 (1989): 3-55.
http://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariKozlemenyek_60/?pg=4&layout=r
- Idem: “A Hoffhalterek váradi és gyulafehérvári nyomdája”. In: Csetri Elek, Jakó Zsigmond, Tonk Sándor (szerk.): *Művelődéstörténeti Tanulmányok*. Bukarest, 1979, Kriterion, 51-69, 219-221. p.
- Idem: „Az erdélyi vajda kancelláriájának szervezete a XVI. század elején”. *Erdélyi Múzeum* 52 (1947): 50-80.
- Jókai-kódex, XIV-XV. század. A nyelvemlék betűhű olvasata és latin megfelelője*. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátva közzéteszi P. Balázs János. Budapest, 1981, Akadémiai Kiadó, 7-12. p.
- Korompay Klára: „Helyesírás-történet, művelődéstörténet: két tudományág dialógusa.” (Előadás 2004-ben a VII. nyelvészkongresszuson): <http://www.nytud.hu>
- Kristó Gyula: *Magyarország története 895-1301*. Budapest, 1998, Osiris Kiadó, 29-114. p.
https://www.academia.edu/36277332/Kristó_Gyula_Magyarország_Története_895_1301_new
- Lakó Gy. (főszerk.): *A magyar szókészlet finnugor elemei*. I-III. Budapest, 1967-1978. (Bevezető).
- Molnár József – Simon Györgyi: *Magyar nyelvemlékek*. 3. javított és bővített kiadás. Budapest, 1980, Tankönyvkiadó, 48-56, 62-63. p.
- Pais Dezső: *A veszprémvölgyi apácák görög oklevele mint nyelvi emlék*. Budapest, 1939.
- Sándor K. (szerk.): *Rovásírás a Kárpát-medencében*. Budapest, 1992.
- Sölch Miklós: Kronológia. In: *Levéltári kézikönyv*. Szerk. Körmeny Lajos. Bp., 2009, 41–48.
https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_VSK_leveltari_kezikonyv/?pg=50&layout=s
- Szentpétery Imre: *A kronológia kézikönyve: a Chronologia és az Oklevéltani naptár összevont, javított és bővített kiadása; a szerző hagyatékának felhasználásával sajtó alá rend. Gazda István; kieg. Érszegi Géza, Raj Tamás, Szögi László, Bp., 1985. (<http://mek.oszk.hu/05400/05442/>)*
- „Világ világa, virágnak virága...” [*Ómagyar Mária-siralom*]. Bemutatja Vizkelety András. Budapest, 1986, Európa Könyvkiadó.

9. Coroborarea conținuturilor disciplinei cu așteptările reprezentanților comunității epistemice, asociațiilor profesionale și angajatori reprezentativi din domeniul aferent programului

- dezvoltarea aptitudinii comunicative
- eficiență analitică
- interdisciplinaritate
- consolidarea limbajului științific

10. Evaluare

Tip activitate	10.1 Criterii de evaluare	10.2 metode de evaluare	10.3 Pondere din nota finală
10.4 Curs	Cunoștințe de bază, de termeni	Evaluare scrisă	25%
	Interdisciplinaritate	Evaluare scrisă	15%
10.5 Seminar/laborator	Capacitate de transcriere, interpretare	Evaluare scrisă	40%

	Cunoștințe de noțiuni	Lucrare scrisă	20%
10.6 Standard minim de performanță			
<ul style="list-style-type: none"> • cunoașterea bibliografiei obligatorii • prezență activă în proporție de cel puțin 70% • cunoașterea noțiunilor de bază • datarea documentelor • transcrierea unui text cu grad de dificultate scăzut 			

Data completării

Semnătura titularului de curs

Semnătura titularului de seminar

Cluj-Napoca, 13 martie 2020

Conf. univ. dr. Lupescu Mária

Conf. univ. dr. Lupescu Mária

Data avizării în departament

Semnătura directorului de departament

Cluj-Napoca, 31 martie 2020

Conf. univ. dr. Nagy Robert-Miklos

